Redactiunea, Administrațiunea și Tipografia:
BRAȘOVU, piața mare, Tĕrgulŭ Inului Nr. 30.
Scrisorĭ nefrancate nu se primescŭ. Manuscripte nu se retrimitŭ.
Birourile de anunciurĭ:
Brașovu, piața mare, Tĕrgulŭ Inului Nr. 30.
Inserate mai primescŭ în Viena *R. Mosse, Haasenstein & Vogler (Otto Maas), H. Schalek, Alois Herndel, M. Dukes, A. Oppelik, J. Danneberg*; în Budapesta: *A. V. Goldberger, Eckstein Bernat*; în Frankfurt: *G. L. Daube*; în Hamburg: *A. Steiner*.
Prețulŭ inserțiunilorŭ: o seriă garmond pe o colónă 6 cr. și 30 cr. timbru pentru o publicare. Publicărĭ mai dese după tarifă și învoială.
Reclame pe pagina a III-a o seriă 10 cr. v. a. séu 30 banĭ.

GAZETA TRANSILVANIEI.

(NUMĔRŬ DE DUMINECĂ 34)

„Gazeta" ese în fiă-carĕ-ḑi
Abonamente pentru Austro-Ungaria.
Pe un anŭ 12 fl., pe șése lunĭ 6 fl., pe trei lunĭ 3 fl.
N-rii de Duminecă 2 fl. pe anŭ.
Pentru România și străinătate:
Pe unŭ anŭ 40 francĭ, pe șése lunĭ 20 fr., pe trei lunĭ 10 fr.
N-rii de Duminecă 8 francĭ.
Se prenumĕră la tóte oficiele poștale din întru și din afară și la dd. colectorĭ.
Abonamentulŭ pentru Brașovŭ:
a administrațiune, piața mare, Tĕrgulŭ Inului Nr. 30 etagiulŭ I.: pe unŭ anŭ 10 fl., pe șése lunĭ 5 fl., pe trei lunĭ 2 fl. 50 cr. Cu dusulŭ în casă: Pe unŭ anŭ 12 fl., pe 6 lunĭ 6 fl., pe trei lunĭ 3 fl. Unŭ esemplarŭ 5 cr. v. a. séu 15 banĭ. Atâtŭ abonamentele câtŭ și inserțiunile suntŭ a se plăti înainte.

Nr. 185.—Anulŭ LVI. Brașovŭ, Duminecă, 22 Augustŭ (3 Septemvre) 1893.

Procesulŭ pentru „Replică".

Foile ungurescĭ sĕrbătorescŭ, căcĭ érășĭ au fostŭ condamnațĭ doi „agitatorĭ" românĭ. Și încă în procesulŭ „faimósei Replice", care le cășunase atâta nĕcazŭ și durere de capŭ, pentru-că a datŭ pe față înaintea lumei neligiuirile sĕvêrșite de Uogurii dela putere împotriva Românilorŭ.

Bucuria lorŭ este cea mai viuă dovadă, că contrarii neamului românescŭ nu vorŭ sĕ-șĭ recunóscă pĕcatulŭ celŭ greu, de care s'au făcutŭ și se facŭ vinovațĭ, prigonindŭ pe Românĭ, ci suntŭ hotărîțĭ sĕ mérgă înainte pe calea prăpăstiósă, pe care au apucatŭ.

Bucuria acésta este bucuria nebunului, care saltă și se veselesce, că a datŭ focŭ casei vecinului sĕu, fără a se gândi, că flacăra ușorŭ póte sĕ atingă și coperișulŭ casei sale.

Veselia lorŭ nebună este turburată numai de gândulŭ, că în procesulŭ, ce s'a desfășuratŭ înaintea curții cu jurațĭ diu Clușiu n'au fost mai mulțĭ condamnațĭ și că cu acestŭ prilegiu s'au înfățișatŭ ca apĕrătorĭ ai acusațilorŭ românĭ doi advocațĭ și conducĕtorĭ de frunte ai Slovacilorŭ, dovedindŭ astfelŭ înaintea publicității, că solidaritatea dintre Românĭ și Slovacĭ în lupta contra asupritorilorŭ comunĭ nu este numai o vorbă gólă.

Distinșii și vrednicii advocațĭ slovacĭ trebue sĕ-șĭ audă acum pentru acéstă faptă nobilă a lorŭ cele mai grele imputărĭ și învinuirĭ din partea șoviniștilorŭ maghiarĭ și ca de obiceiu aceste imputărĭ și învinuirĭ suntŭ însoțite de cele mai nerușinate amenințărĭ.

„Conspirațiunea naționalistă", cum o numesce fóia guvernului, turbură amarŭ pe stăpânii ḑilei și în marea lorŭ mâniă îșĭ uită cu totulŭ, că de 26 de anĭ ei nu facŭ alta, decâtŭ a conspira în contra vieței naționale a Românilorŭ și a Slovacilorŭ!

Dér ei suntŭ adĭ cei tarĭ și marĭ și credŭ, că tóte li suntŭ iertate — éră celor-l'alțĭ nimicŭ. Ei trăiescŭ în marea amăgire, că popórele se potŭ împăca și liniști prin judecățĭ aspre și urmărirĭ. N'au învĕțatŭ nimicŭ din istoriă și din pățaniile lorŭ proprii. Patima îi orbesce și le ia mintea, ér ḑicala bătrânéscă ḑice: când Dumneḑeu vrea sĕ bată pe cineva îi ia mai întâiu mintea!

Incă n'amŭ mai vĕḑutŭ adunate la unŭ locŭ atâta ură și disprețŭ față cu nisuințele nóstre cele mai sfinte și legiuite după dreptate și libertate, ca în cuvêntarea, cu care locŭțiitorulŭ primului procurorŭ din Clușiu a „strălucitŭ" în procesulŭ despre care e vorba.

Eată ce ne scrie în privința acésta raportorulŭ nostru specialŭ din Clușiu:

„Sub tótă durata vorbirei sale de acusațiune procurorulŭ cu o mimică plină de patimă, cu privirĭ împungĕtóre și cu fața încruntată se adresa nu juraților, ci publicului maghiarŭ ce era de față, care din minutŭ în minutŭ isbucnea în strigărĭ ridicule de aprobare la adresa „eroicului" procurorŭ, séu de desaprobare, de insultă chiar, la adresa acusațilorŭ și a Românilorŭ în genere. Potŭ susține cu sufletŭ liniștitŭ, că procurorulŭ n'a vorbitŭ pentru jurațĭ, ci pentru publiculŭ maghiarŭ și că nu jurații, ci acestŭ publicŭ a adusŭ verdictulŭ și a influințatŭ sentința atâtŭ de aspră și monstruósă ca cea pronunțată în nóptea de 30 Augustŭ".

E tristŭ și durerosŭ, că la noi lucrurile au ajunsŭ așa departe ca patima și ura națională sĕ năbușéscă vocea justiției, care ar trebuì sĕ fiă înainte de tóte dréptă și nepărtinitóre.

„D-vóstrĕ, d-lorŭ jurațĭ, sunteți Maghiarĭ și aveți sĕ pronunțațĭ unŭ verdictŭ față cu mine, care sunt Românŭ. Nu vĕ potŭ pune în inimă alte sentimente ca acele, pe carĭ le nutrițĭ. Judecațĭ déră!"

Aceste cuvinte, cu carĭ bravulŭ representantŭ alŭ tinerimei nóstre universitare, Aurelŭ C. Popovicĭ, și-a terminatŭ vorbirea sa de apĕrare, lumineză pe deplinŭ situațiunea.

Judecata, ce s'a pronunțatŭ asupră-i și asupra soțului sĕu de pe banca acusațilorŭ, consună cu sentimentele publicului maghiarŭ. Ea póte sĕ mulțuméscă pe șoviniștĭ, dér Maghiarilorŭ și patriei nu le va aduce nicĭ unŭ bine.

Despre acésta se póte convinge orĭ și ce omŭ cu mintea sănătósă și neturburată de patimă, cetindŭ următorulŭ raportŭ despre cele petrecute in Clușiu:

Mercurea trecută, în 18 (30) Augustŭ, s'o pertractatŭ înaintea curții cu jurațĭ din Clușiu procesulŭ intentatŭ în contra „Replicei". Pertractare s'a începutŭ la 8 și $\frac{1}{4}$ óre. Mulțime de Românĭ din Clușiu, din apropriare și din depărtare, încungiurară sala de pertractare. Inlăuntru însĕ n'au fost lasațĭ sĕ între, decâtŭ șése Românĭ. Mai erau de față și doi ḑiariștĭ Românĭ, toțĭ ceilalțĭ erau Ungurĭ.

Acusațĭ erau d-nii: *Eugenŭ Brote* din Sibiiu, *A. C. Popoviciu* din Lugoșŭ, acum stabilitŭ în Sibiiu, și *Nicolae Romanĭ*, fostŭ comptabilŭ la „Institulŭ tipograficŭ" din Sibiu, ér acum funcționarŭ de bancă în Bistrița. Dintre acusațĭ, dlŭ E. Brote, aflându-se de mai multŭ timpŭ în strĕinătate, nu s'a pututŭ presenta, ér domnulŭ A. C. Popoviciŭ se afla încă de Sâmbăta trecută la Clușiŭ în închisóre deórece re'ntorcêndu-se dsa în România, ca sĕ se înfățoșeze înaintea tribunalului, fusese arestatŭ de către autoritatea unguréscă din Predealŭ, care-lŭ trimise sub escortă la Clușiŭ sub cuvêvtŭ, că nu i-arŭ fi fostŭ iertatŭ a se depărta din Sibiiŭ.

Astfelŭ începêndu-se petractarea, dlŭ Popoviciŭ, ca acusatŭ fu adusŭ în sală cu escortă de haiducĭ. Dlui îșĭ numì ca apĕrătorĭ aĭ sĕi pe advocatulŭ slovacŭ dlŭ Miloș *Ștefanoviciŭ* și pe dlŭ advocatŭ St. *Petroviciŭ* din Lugoșŭ; ér alŭ 2-lea acusatŭ, dlŭ Nic. Romanŭ, îșĭ alese ca apĕrătorŭ pe unŭ altŭ advocatŭ slovacŭ dlŭ Paulŭ *Mudrŏnŭ* și pe dlŭ I. *Russu*-Ș rianulŭ.

Președintele de tribunalŭ însĕ, în contra tuturorŭ obiceiurilorŭ și a echitățiĭ nu i-a lăsatŭ pe acusațĭ sĕ aibă câte doĭ apĕrătorĭ, ci numaĭ câte unulŭ. Astfelŭ Popoviciŭ și-a numitŭ ca apĕrătorŭ pe dlŭ *Petroviciŭ*, ér Romanŭ pe dlŭ *Mudrŏnŭ*.

Dlŭ Dr. Stefanoviciŭ, indignatŭ protestà cu energie contra acestei procederĭ și părăsì loculŭ apĕrătorŭ.

Curtea cu jurațĭ s'a constituitŭ din 12 persóne toțĭ Maghiarĭ. Se cetì apoi actul de acusațiune a procurorului.

Actulŭ de acusațiune alŭ procurorului este fórte lungŭ. In elŭ se înșiră mulțime de pasagii din „Replică", în carĭ se arată, cum Românii suntŭ prigonițĭ din partea Maghiarilorŭ, cum suntŭ huiduițĭ din tóte slujbele țerei și tóte plângerile înaintate din partea lorŭ contra volniciilorŭ funcționarilorŭ ungurescĭ, rĕmânŭ nebăgate în sémă. La împărțirea dărilorŭ și a sarcinelorŭ publice, povara cea mai mare sĕ aruncă asupra țĕranilorŭ românĭ, carĭ mereu suntŭ storșĭ și sĕrăcițĭ, mai alesŭ cu ocasiunea comasărilorŭ și segregărilorŭ, când întotdéuna li-se ține parte proprietarilorŭ maghiarĭ. Inaintea judecătorielorŭ, Românii suntŭ tractațĭ ca și nisce robĭ, chiar și cei

---

FOILETONULŬ „GAZ. TRANS."

Din Plaiulŭ Peleșului

de

Ioanŭ G. Babeșŭ.

Cu câtŭ mĕ ocupŭ mai multŭ, cu atâtŭ mĕ îndemnŭ mai tare a face câte-o dare de sémă despre acéstă carte mică în volumŭ, însĕ bogată și variată în cuprinsŭ.

Autorulŭ, după ce arată farmeculŭ, ce-lŭ esercită asupra călĕtorului admirabilele posițiunĭ ale munțilorŭ din Plaiulŭ Peleșului și anume Omulŭ, Costila, Caraimanulŭ etc. dintre carĭ „Omulŭ și Urlătórea" suntŭ înfățurate în ilustrațiunĭ xilografice fórte bine reușite și în ale cărorŭ „ascunḑĕtorĭ se află locuința *ursitelorŭ* și a *ḑinelorŭ*", cu privire la numele localității Azuga, publică următórea legendă auḑită dela protosinghelulŭ Pantilimonŭ, fostulŭ starițŭ alŭ Schitului Predealŭ:

Era odată în vremea de demultŭ, când Dumneḑeu nu făcuse încă pe Ungurĭ și când în țĕrile d'inăuntru și d'aicĭ domnia Timușŭ împĕratŭ (probabilŭ personificarea rîului Timișŭ.) Și venit'au dela rĕsăritŭ potopŭ mare de lifte cu rĕsboiu asupra lui Timușŭ și s'au rĕsboitŭ unii cu alții ḑi de véră pănă séra. Și vĕḑêndŭ împĕratulŭ, că s'a pusŭ întunereculŭ nopței peste oștĭ și de biruitŭ totŭ n'a biruitŭ și mai auḑindŭ că Retivoiŭ, (personificarea muntelui Retivoiŭ) celŭ mai bunŭ generalŭ alŭ sĕu, care înaintase pănă în mijloculŭ dușmanilorŭ, a fostŭ tăiatŭ în bucățĭ, grozavŭ s'a măniatŭ și dândŭ în tĕmpine și în trâmbițe s'a repeḑitŭ cu oștile sale asupra liftelorŭ făcêndŭ vĕrsare mare de sânge. Apoi biruindŭ Timușŭ-împĕratŭ pedestrimea liftelorŭ, dat'a poruncă ca pe toțĭ cei prinșĭ sĕ-i trécă prin sabie de focŭ; ér' cei scăpațĭ cu fuga, s'au împărțitŭ în tóte părțile pămêntului, pentru care cuvêntŭ se și esplică faptulŭ, că mai întâlnimŭ și astăḑĭ lifte în totŭ loculŭ.

Iar Azughia cea frumósă, fata împĕratului, auḑindŭ că s'a rĕpusŭ în rĕsboiŭ Retivoiu, logodniculŭ ei, pe care 'lŭ iubea nevoe mare, s'a mâhnitŭ multŭ în sufletulŭ ei. Mulțĭ feciorĭ de împĕrațĭ și crai, carĭ veniseră la Timușŭ-împĕratŭ, aducêndu-i plocóne pentru biruința oștilorŭ sale, cerură pe Azughia de soție, dér ea nicĭ nu voia sĕ i audă, fiind-că făcuse legămêntŭ, sĕ rĕmână fecióră.

Și dorindŭ ca sĕ vaḑă cu ochii ei loculŭ unde a fostŭ omorîtŭ Retivoiŭ, a plecatŭ însoțită de curtenĭ, și ajungêndŭ la loculŭ acela, îndreptându șĭ ochii către cerŭ, a căḑutŭ leșinată și nu s'a mai deșteptatŭ. D'atuncĭ, fĕtulŭ meu, valea acésta se numesce „Valea Azugei".

Nu e munte, nu e dealŭ séu colnicŭ, nu e isvorŭ séu vale, care sĕ n'aibă legenda sa totŭ așa de fermecătóre, ca și frumseța acestorŭ localitățĭ descrise de d-lŭ I. G. Babeșŭ.

Vorbindŭ despre datinele și obiceiurile locuitorilorŭ, autorulŭ ne spune, că poporulŭ din aceea localitate, ca și strămoșii sĕi Romanĭ, ține multe sĕrbătorĭ neprevĕḑute de biserică, și anume:

Inchinarea lanțului Sf. Petru (16 Ian.) este rea pentru lupĭ; 11 Febr. se deslégă glasulŭ pasĕrilorŭ; Joile din Pascĭ pănă în Rusalii, de frica trăsnetului; la 11, 12, 13 Iulie suntŭ așa numiții „circoi" și fĕnulŭ cositŭ în aceste ḑile va mirosi a carne și vitele nu-lŭ vorŭ mânca; 17 Iulie, „Sf. Marina", rea pentru bóle, și în fine, 15 Noembre, „gură de lupŭ" și décă omulŭ aude în ḑiua acésta lupii urlândŭ, „sĕ nu vorbéscă, căcĭ amuțesce".

De asemenea, ómenii d'aicĭ au o mulțime de superstițiunĭ și mai cu deosebire babele sciu interpreta semnele cerului, fenomenele naturei, joculŭ și cântecele pasĕrilorŭ, mișcările deosebite ale animalelorŭ, lătratulŭ cânilorŭ; credŭ apoi, că esistă vrăjitorĭ, carĭ potŭ lega și deslega de dragoste și de câte tóte, credŭ, că esistă bălaurĭ cu aripĭ, apoi „svârcolacĭ", carĭ mănâncă luna și sórele, precum și fețĭ frumoșĭ din poveștĭ; mai credŭ, în fine, în puterea descântecelorŭ.

Intre proprietarii marĭ, vedemŭ figurândŭ și biserica română din Rĕșnovŭ, în Transilvania. In privința acestei proprietățĭ, autorulŭ ne spune următórele:

La Aprilie 1550 frații Udriștĭ și Toma Postelniculŭ dăruescŭ bisericei românescĭ din Rĕșnovŭ (orășelŭ lângă Brașovŭ în Transilvania) muntele „Dihamulŭ", numitŭ și „Baiulŭ". Actulŭ de daniă hotăresce, ca: locuitorii Rĕșnovului sĕ aibă dreptulŭ d'a trimite vitele lorŭ la pășune în munte, ne împiedecațĭ de nimenĭ, întocmai cum s'au folositŭ și părinții lorŭ; ér din banii după vite sĕ se îndĕstuléscă biserica românéscă d'acolo din Rĕșnovŭ cu cele de lipsă: lumînărĭ, tămâiă, uncŭ-de-lemnŭ, căcĭ așa este orênduitŭ chiar de părinții donatorilorŭ.

Hrisovulŭ acesta se păstréză în originalŭ în archiva bisericei Rĕșnovului, este întăritŭ de toțĭ Domnii țĕrei, purtândŭ și iscălitura proprie a lui Mihaiu-Vitézulŭ (anulŭ 1595) și este scrisŭ în slavonesce;